

Wrocław, 02 września 2023 r.

Bp prof. zw. dr hab. Jacek Kiciński CMF
Papieski Wydział Teologiczny we Wrocławiu
Katedra Duchowości Kapłańskiej i Życia Konsekrowanego
ul. Katedralna 4
50-328 Wrocław

**Recenzja rozprawy doktorskiej mgr lic. Anny Gładkowskiej
pt. *Duchowość katechety świeckiego na podstawie czasopisma
„Katecheta”, Kraków 2023, ss. 175.***

I. Wprowadzenie

Rozprawa doktorska autorstwa mgr lic. Anny Gładkowskiej stanowi ważne opracowanie w zakresie teologii duchowości. W dotychczasowej literaturze nie znajdujemy tak szerokiego opracowania dotyczącego duchowości katechety. Z pewnością wpisuje się ono w szeroką dyskusję dotyczącą roli katechety w Kościele i świecie. Dysertacja jest też próbą odpowiedzi na pytania dotyczące tożsamości katechety świeckiego. Jest on bowiem nie tylko nauczycielem religii, ale ma być również świadkiem przekazywanych treści. Święty Jan Paweł II w adhortacji apostołskiej *Catechesi Tradendae*, mówiąc o katechetach, wskazuje, że winni oni być wychowawcami człowieka i życia ludzkiego w wierze (por. CT 22). Z tego zadania wynika, że katecheta, to ten, który głosi prawdy wiary, żyje nimi na co dzień i towarzyszy innym na drodze poznawania Objawienia Bożego. Stąd też płynie pytanie o duchowość katechety: jaka ona winna być i czym się charakteryzować?

Gdy mówimy o katechezie, to bardzo często traktujemy ją jako przedmiot szkolny z nauczaniem kapłanów czy osób zakonnych. Niestety, pomija się katechetów świeckich, którzy także wykonują swoją misję nauczania w szkole. Ich świadectwo życia wiarą nabiera dziś szczególnego znaczenia, zwłaszcza wobec szerzącego się braku autorytetu kapłanów czy osób zakonnych. Katecheci jako osoby świeckie żyjące w społeczeństwie, mają szczególne zadanie bycia świadkami głoszonej prawdy. Stąd też niniejsze opracowanie staje się bardzo aktualne, gdyż dotyczy właśnie duchowości katechety świeckiego.

II. Ocena formalna rozprawy

1. Temat, problem, metoda

Recenzowana praca wpisuje się w obszar badań związanych z teologią duchowości. W obszarze różnych typów duchowości wymieniamy m.in. duchowość kapłańską, zakonną oraz osób świeckich. Gdy chodzi o specyfikę wykonywanych prac, czy podejmowanych zawodów mamy na uwadze różne duchowości. W tym szerokim spektrum duchowości należy wymienić duchowość katechety. Wobec powyższego, rozprawa autorstwa p. Gładkowskiej stanowi ważny przyczynek do głębszej refleksji nad wymiarem duchowości katechety. Okazją do napisania recenzowanej rozprawy były artykuły poświęcone zagadnieniom katechezy zawarte w czasopiśmie „Katecheta”. Czasopismo to wydawane w ciągu 60 lat stało się dla Autorki źródłem do podjęcia refleksji w zakresie duchowości katechety.

Temat rozprawy wskazuje na konkretną rzeczywistość – duchowość katechety świeckiego, a następnie wyznacza obszar prowadzonych badań naukowych. Jako problem pracy p. A. Gładkowska stawia tezę dotyczącą duchowości katechety świeckiego.

Rozprawa w swej treści stanowi oryginalne opracowanie dotyczące istotnych elementów duchowości katechety świeckiego. Autorka podejmując się tego zadania stara się ukazywać to, co stanowi istotę powołania katechety w kontekście życia duchowego.

W celu odpowiedzi na postawiony problem pracy posłużono się metodą teologiczną pozytywną z uwzględnieniem analizy, a następnie dokonaniu syntezy. Ponadto wykorzystano elementy metody historycznej, która umożliwiła całościowe spojrzenie na zagadnienie duchowości katechety świeckiego w perspektywie zmieniających się czasów. Tak przyjęta metodologia pracy naukowej pozwoliła p. Gładkowskiej stworzyć cenną syntezę opracowania, która w końcowej części zawiera wnioski będące owocem prowadzonych badań.

2. Dobór literatury

Literaturę recenzowanej rozprawy Autorka dzieli na trzy części. Wśród nich wyróżnia literaturę źródłową, nauczanie Kościoła oraz literaturę pomocniczą. Prezentowany podział literatury wydaje się być uzasadniony, choć można mieć zastrzeżenia w przestrzeni metodycznej. Bardziej zasadnym byłoby podzielenie bibliografii na dwie jej części, czyli literaturę źródłową oraz pomocniczą. W literaturze źródłowej można zamieścić także opracowania, które stanowią istotne źródło dla całości opracowania. W bibliografii nie dostrzegamy obecności Pisma Świętego, które stanowi nadrzędny materiał źródłowy. Ponadto, warto byłoby na samym początku umieścić także

Katechizm Kościoła Katolickiego. Poza tym w wykazie literatury brakuje odniesień do takich autorów jak W. Zyzak – zaledwie jedna pozycja w bibliografii, K. Lubowicki, P. Sroczyński, A. Siemieniewski. Wskazani autorzy w dużej mierze zajmują się duchowością osób świeckich. Zgromadzona bibliografia z pewnością jest owocem wielkiego wysiłku Autorki i zasługuje na uznanie. Wymaga jednak nieco szerszego ujęcia.

III. Struktura rozprawy

Całość opracowania zawarta jest w pięciu rozdziałach, które stanowią logiczną całość. Poprzedzone są bibliografią, wykazem skrótów i odpowiednim wstępem. W zakończeniu rozprawy znajdujemy wyprowadzone wnioski.

W rozdziale pierwszym p. A. Gładkowska definiuje pojęcia takie jak: „świeckość”, „katecheta” oraz „duchowość”. Na samym początku koncentruje uwagę czytelnika na zagadnieniu świeckości w Kościele, następnie zostają omówione funkcje katechety, pojęcie samej duchowości i duchowość świeckich katechetów.

Drugi rozdział dysertacji koncentruje się wokół osoby katechety świeckiego w perspektywie nauczania Kościoła. Jako wzór nauczania, a zarazem towarzyszenia na drodze wiary wskazana zostaje osoba samego Jezusa Chrystusa. Następnie Autorka odnosi się do św. Augustyna i w perspektywie jego nauczania podkreśla jego aktualność. W dalszej części zostają podjęte zagadnienia związane z nauczaniem św. Jana Pawła II skierowanym do katechetów oraz nauczanie obecnego papieża Franciszka.

Trzeci rozdział dysertacji omawia realizację zadań świeckiego katechety jako wyraz udziału w potrójnej misji Chrystusa. Mamy tutaj klasyczny podział na misje prorocką, kapłańską i królewską. Ponadto Autorka wskazuje na wychowawczą rolę katechezy oraz formację sfery duchowej ludzi młodych. Powstaje pytanie: czym się różni postawa wychowawcza od formacji duchowej? Wychowanie bowiem już samo w sobie zwiera element formacyjny.

Powołanie do świętości jako istotny wymiar tożsamości katechety świeckiego, to treść czwartego rozdziału recenzowanej dysertacji. Mamy tu takie zagadnienia jak: oczekiwania wobec katechety szkolnego, tożsamość katechety i świętość jako dar Ducha Świętego. Rozdział ten wydaje się być istotnym dla całości opracowania, ale przy tej okazji rodzi kolejne pytanie: czy świętość to dar Ducha Świętego, czy też owoc współpracy z darami Ducha Świętego? Nie wystarczy jedynie sam dar, ale potrzebna jest także współpraca i zaangażowanie w proces osobistego uświęcania.

Ostatni rozdział omawianej pracy wskazuje na konkretne wymogi formacji katechety. Autorka przybliżyła zagadnienie samej formacji świeckich katechetów, wymiary i środki formacji, a także wskazuje na znaczenie modlitwy. Wydaje się jednak, że w treści zostaje nieco pominięta rola życia sakramentalnego oraz nieodzowna funkcja słowa Bożego.

Całość opracowania wieńczy zakończenie, gdzie – jak już wspomnieliśmy wcześniej – znajdujemy wnioski, które są owocem podjętych badań. Przedstawione tam treści mogą być przyczynkiem do dalszych badań w omawianym zakresie.

IV. Ocena merytoryczna

Recenzowana rozprawa doktorska p. Anny Gładkowskiej wpisuje się w szeroko pojętą duchowość poszczególnych stanów i wykonywanych zawodów. Gdy mówimy o duchowości katechety, wskazujemy na jej elementy specyficzne, ponieważ jest ona przeżywana w świecie, ale zawsze w konkretnej rzeczywistości, którą tworzą ci, do których osoba jest posłana. Katecheza to nie tylko sam przekaz wiedzy, ale nade wszystko kształtowanie życiowych postaw oraz towarzyszenie na drodze rozwoju wiary. Ukazanie istotnych elementów duchowości świeckiego katechety jest sporym wyzwaniem, z uwagi na fakt, że zakłada nie tylko wskazanie na element świeckości, ale przede wszystkim na bycie katechetą.

Podjęty temat i nakreślony problem pracy zostają zrealizowane w całości opracowania. Z pewnością rozprawa mogłaby zostać poszerzona np. o współczesne wyzwania wobec duchowości katechety. Powstają też kolejne jeszcze pytania: czy ta duchowość ogranicza się tylko do szkoły? Jak katecheta winien funkcjonować w Kościele i w społeczeństwie? Czym się różni duchowość katechety świeckiego od duchowości nauczyciela, który pracuje w szkole i też jest osobą wierzącą? Z pewnością może się rodzić jeszcze wiele innych pytań, które będą nas prowokowały do dalszych badań naukowych, choćby skorzystania z możliwości przeprowadzenia badań za pomocą ankiety czy wywiadu.

Przy okazji czytania rozprawy rodzą się też inne pytania. Na przykład to: Jak Autorka widzi posługę katechety w kontekście – jak wspomina – tzw. trzech przełożonych: proboszcz, dyrektor szkoły i wydział katechetyczny? Co z pracą charytatywną na parafii, o której wspomina Autorka, która należy do kapłana? Czy każda posługa parafialna winna być finansowana? Czy katecheta nie powinien angażować się w posługę parafialną? Wszak mamy wiele osób świeckich, które nie traktują swojego zaangażowania duszpasterskiego jako pracy charytatywnej, ale osobiste zaangażowanie we wspólnotę Kościoła. Interesujące jest również to, dlaczego w rozprawie przytoczone zostały treści z nauczania św. Augustyna i ks. M. Sopoćki? To rodzi kolejne pytanie: dlaczego nie ma w niej choćby wzmianki np. o św. Janie Bosko i innych, którzy nauczali katechezy i poświęcili swoje życie młodzieży i jej formowaniu – także duchowemu.

W rozdziale drugim Autorka wspomina o posłudze polskiego Papieża. Wydaje się, że w przypadku posługi papieża nie określamy jego tożsamości narodowej, lecz wskazujemy na jego misję powszechną. W pierwszym rozdziale

(s. 44) znajdujemy takie sformułowanie: *Człowiek pozbawiony duchowości jest jak małe dziecko, nieświadome i żyjące w oparciu o bodźce zewnętrzne*. Wszak w duchowości mówimy także o duchowości dziecka. Powstało na ten temat wiele opracowań naukowych i to niezwykle interesujących. Autorka jako katecheta winna w tej dziedzinie mieć właściwe rozeznanie. Kolejne zdanie: *człowiek, który jest pozbawiony sfery duchowej (...)* (s. 44). Czy możemy mówić o człowieku, który pozbawiony jest sfery duchowej? Wydaje się, że w wielu momentach Autorka ma pewien problem w bardziej konkretnej charakterystyce duchowości katechety świeckiego. Stąd też często przechodzi do omawiania duchowości osób świeckich – ich duchowości jako takiej. Oczywiście, jest to częściowo uzasadnione, ponieważ rzeczony w dysertacji katecheta (i jego duchowość) jest osobą świecką, ale w tej rozprawie i jej problematyce więcej miejsca należało poświęcić samej osobie katechety i bardziej wyrazistej specyfice przedmiotowej duchowości.

Pracę czyta się z zaciekawieniem, choć czytelnik po tak nakreślonym temacie oczekuje więcej treści związanych choćby z obecną sytuacją w szkole i miejscu katechety pośród innych nauczycieli w środowisku pracy. Przy ostatecznej redakcji rozprawy doktorskiej, celem jej ewentualnej publikacji, warto poddać ją jeszcze niewielkiej korekcie językowej.

V. Wniosek końcowy

Zawarte w recenzji uwagi, pytania i wątpliwości nie obniżają jej waloru naukowego. Rozprawa spełnia wymagania stawiane pracom doktorskim. Jej *novum* polega na tym, że jest to pierwsze tak całościowe opracowanie duchowości katechety świeckiego i zasługuje na uznanie. Autorka jako katecheta dysponuje nie tylko wiedzą teologiczną, ale także osobistym doświadczeniem życiowym. Stąd też rozprawa ma dodatkowy walor, ponieważ osoba pisząca ją doskonale zna poruszane kwestie i właściwie je prezentuje.

W ocenie ostatecznej należy podkreślić, że podjęty temat i postawiony problem badawczy rozprawy znajdują swoje rzeczowe rozwiązanie w treści dysertacji. Autorka wykazała się znajomością warsztatu naukowego, co świadczy o jej samodzielności w podejmowaniu pracy badawczej. Wobec powyższego stwierdzam, że recenzowana rozprawa spełnia wymogi stawiane rozprawom doktorskim. Mając to na uwadze, wnioskuję do Rady Wydziału Teologicznego Uniwersytetu Papieskiego Jana Pawła II w Krakowie o dopuszczenie p. mgr lic. Anny Gładkowskiej do dalszych etapów przewodu doktorskiego.

/bp prof. dr hab. Jacek Kiciński CMF/